

Hét év után...

Illyéssel Szabadkán

Hét esztendeje, hogy az a bizonyos cikk megjelent. Nacionalistának bélyegezte, a szó szoros értelmében „elhajította” a jugoszláviai magyarságnak és nemzetiségi problémáknak még a közeléből is a korabeli magyar irodalom akkor már nagybeteg fejedelmét. *Bori Imre Még Illyés Gyulától sem!* címmel az újvidéki Magyar Szóban napvilágot látott, azonnal hirhetté lett írása után a jugoszláviai magyar sajtóban jó darabig Illyés Gyulának a nevét sem lehetett leírni. A jelzéses persze — az első vigaszköszerek — sorra érkeztek, magyar és szerbhorvát értelmiségiek mondták, deklarálták, üzenték: elhatárolják magukat Boritól, nem azonosulnak a cikkben leírtakkal, a közép-európai népek közös nagy emberének, közös kincs megtestesülésének tartották és tartják a *Puszták népe*, a *Petőfi és az Egy mondat* a *zsarnokságról* íróját.

Most Illyéssel — Illyéshez érkezhettek az ember Szabadkára. A meghívó a városi könyvtár estjére szólít: *Kháron ladikján* címmel közös magyar—szerbhorvát Illyés-estet rendeznek március 10-én. Szenczácó.

Az apropót egy, a közel-múltban Belgrádban (!) napvilágot látott kötet nyújtotta: a *Knjeznie Novine* kiadásában, *Sava Babic* fordításában jelent meg a híres, idehaza először éppen két évtizede publikált Kháron ladikján, szerbül: *Na Haronovom cunu*.

A szabadkai magyar nyelvű irodalmi folyóirat, az *Üzenet* és szerbhorvát párta: a *Rukovet* főszerkesztői a házigazdák: *Csordás Mihály* és *Milovan Mikovic* konferál, *Kovács Erika*, az újvidéki rádió dramaturgja mondja el a *Mese a csodafurulyás juhászról*, *Sava Babic* a fordítással kapcsolatos élményeiről vall, *Ramadan Avirovic*, a Szabadkai Népszínház művésze a

Kháron ladikjából olvas fel részleteket, *Hornyik Miklós* újvidéki irodalomtörténész Illyés életművét méltatja, azután a figyelemre méltó színészi adottságokkal is rendelkező Kovács Erika újra a Kháron ladikjánt idézi meg — *Sava Babic* pedig, mintegy ráadásként, a *Mert szemben ülsz velem...* szerbhorvát változatát mondja el, a fordítás néhány technikai érdekességét megvilágítandó.

És noha a kényelvűnek hirdetett, magyar költőt méltató műsor jó kétharmad részében magyar szót ugyan nem hallhatott a szabadkai könyvtár reprezentatív nagyertermében helyet foglaló — ha jól észrevételeztem, zömmel magyar anyanyelvű — publikum: fontos esemény, örömteli állomás volt ez az este a közép-európai tejttestvériség gyötrelmes históriájában; lám, minden hét szűk esztendő véget ér egyszer.

Domonkos László

Operaturné ürügyén

Első mondat

Na, és milyen volt a turné? — kérdezték itthon ismerősök és ismeretlenek, miként kérdeztük egymástól, *hogy vagy?*, választ sem várva, pedig talán tényleg érdekelné bennünket, vallóban, miként él, mire gondol, hogyan érez és mit csinál, akivel éppen összefutottunk, de hát mi úgyszólván kizárólag *összefutni* vagyunk képesek, vagy kénytelenek, mindenestre odadobunk egy kérdést, aztán elhaladunk egymás mellett, és azt hisszük, találkoztunk, pedig dehogyan, lehet, hogy ezért is kell időnként *áttegni* magunkat *máshová*, elmenni Európába, ahol másmilyen az idő, a szó direkt értelmében is, mert ezen a télen oly tavaszias volt Nyugat-Európa, sütött a nap, zöldellt a fű a domboldalokon, tehát különös volt az *időjárás* is, mint a közérzetünk a buszon, ahol volt idő *megismerkedni*, mert hosszú az út, ráadásul ismeretlen, hiszen a kedves Tóni hagyta magát elnavigálni, az egyenes vonalú, dögunalom sztráda helyett pompás küllemű Dunaparti kisvárosok szűköskecskaringós utcáin lavírozhattunk, aztán ki a gyönyörű tájba, az egész egy *merő szokatlanság* volt, mert úgy itthon, ha *letérünk*, mindjárt észre lehet venni, hogy letértünk, hatalmas bukkanók jönnek, egyből *tragikusá* válnak a viszonyok, viszont ott, pedig *szomszédos*, Ausztriában, *ugyanan*ak a Dunának a partján nem lehetünk olyan biztosak benne, hogy tényleg le-térünk, mert hiszen az *alacsonyabb rendű* út is éppen olyan jó, sőt élvezetes, meg-nézhetjük, hogy a *kerlek* alatt is *rend va*, felidézhető az anekdota, hogy a határ és Bécs között a faluban, ahol piros-fehér-zölddel írták ki a frissen megszelt pajtára, hogy *muzik-center*, és ahol a trabantos elhajította a szemetet, mint ha otthon lenne, ám egy *bén*szültől fölvetve, visszaadta neki, és azt mondta, hogy *vigye haza*, ott dobja el, a Trabant szépe meg csak ült, főlháborodása nem ismert határt, hát így bának ezek a turistáival?, aztán a tisztaság buziki orra alá pöföglette a mérges gázokat, mindet, aminek a kipöfögtesére a Trabant képes. Mintha otthon lenne, s úgy hagyta el az országot, dödögve, hogy ide se jövők többet *turistának*, pedig hát nem nehéz ott akklimatizá-

lódni, legföljebb egy nap megy rá, hogy az ember még nem jár, hanem fut, rohan, mintha otthon lenne, de másnap már átveszi a ritmust az új, lapos sarkú cipőben, amilyenben ott mindenki jár, s amilyen az ember kénytelen is helyben megvenni, mert a saját régi-gijének a túsarkát azonnal lenyelte két utakó köze, vagyis a kockakövek is az egészséges ritmus fölvetelére intenek, dacára, hogy azt pletykálják, ezek között a miéink is ott vannak, a mi kisvárosainkban vették a köveket, tonnaszám, potomeért, amikor mi fölszedtük, hogy szocialista realista bent öntsünk le helyettük, ezek meg vették, vitték, mert hogy nekik kell, pót-lásra akár, amikor a régi kikopik, hát lehet, hogy ettől van, vagy mástól (?), de ezek a nyugatnémet kisvárosok a kockaköves utcáikkal, fölújított favázás házaikkal, ultramodern irodai és üzletközpontjaikkal, régi városrészeikkel és lakótelepeikkel *nem ugyanazok*, mint a mi kisvárosaink, akár a dunántúli nvugati típusúak, amelyekben beton és pénzhiány miatt megmaradt ugyan *egy* utca macs-

vakövesnek, ami később, a nosztalgiahullámban tudatosságnak *lett föltüntetve*, hát éppen ez az, a tudatos-ság, vagy fellengzősebben a *szellemiség*, amit könnyű nekünk *európaiságnak* nevezni, ha nem kell részletezni, éppen ez a különbség a mi kisvárosaink, meg a kintiek között, hiszen első blikkre látszik, hogy Aschaffenburgban nem ugyanazt operát játszanak, mint Siófokon, és talán éppen ezért tud tizenegyszer telt házas lenni a Hoffmann meséi a hatvanezres lélekszámú „bajor Nizzában”, mert *kn*ek összeköttetésük van a világgal, és nincsenek identitásproblémáik, hagyománytisztelük természetesen elegendik a „fogysztói társadalom” *használható* elemeivel, összeépítik az évezredes kultúra kockaköveket a modernizáció még *emberi léptékű* részleteivel, tehát *választan*ak, másképpen szólva gazdaságot csinálnak, de *nem mindeháron*, így marad természetes része az életüknek a színházba járás is, egyáltalán a kultúra, mint olyan, *s nem áldoznak rá*, mint mi, hanem *élvezik*.

Sulyok Erzsébet

A magyar foglalkoztatásról

Az elmúlt három évben a „munkanélkül” kifejezés szilárdan beépült a mindennapi magyar szóhasználatba — írja magyarországi foglalkoztatási körképében a Pravda, majd megállapítja: Magyarországon letűnőben van a kapun belüli munkanélküliség, ám ez a kor-

szakváltás egyáltalán nem fájdalommentesen megy végbe.

Érzékeltetve a foglalkoztatás terén bekövetkezett változásokat, a lap tudósítója utal a nyelvhasználat és a munkaerőhelyzet közötti kölcsönhatás más példáira is,

Színházi bemutató

A köszívű ember fiai

Egy hónappal ezelőttről azért halasztották el a Jókai Mór azonos című regényéből színpadra írt *(Böhm György és Korcsmáros György)* zenés, romantikus színmű bemutatóját, mert — nem volt készen. Akkoriban megírtuk, hogy miért (időhiány, elhibázott diszlet), s azt is, hogy az új időpont — szerencsén — március 15-e, amikor is évfordulója van a regénybeli eseményeknek, hiszen: „forradalom, Pesten

is!” A bemutató közönsége tehát *nemzeti ünnepünk* estéjén annak a Jókai-műnek a színpadi változatát tekintheti meg, amelyben az író „*ében akarja tartani az értezt, hogy a forradalom és szabadságharc minden számottevő vívmányát, emberi értékét vissza kell szerezni reformok útján, fegyveres harc elkerülésével*” (Nagy Miklós).

A köszívű ember fiai a Tolcsvay fivérek zenéivel

Lemondhatunk-e a reményről?

Már annyi nap elsuhant ebből az év-ből, hogy szinte elfeledtük, milyen volt a múlt esztendő. ... És nem mondhatnám, hogy észre se vettük az idő múlását. Jószerivel minden nap szolgált számunkra kemény híradással. Magasfeszültség a magyar—román viszonyban; naponta újabb és újabb képsorok az örményeket ért szörnyű katasztrófáról; vízágyúkkal és rohamrendőrökkel farkasszemet néző prágaiak szívfájdító csoportképei; tévéhíradós jelentések egy fölrobbantott amerikai utasszállító repülőgép roncsairól... és áremelések... panaszkok a romló életviszonyok miatt... az adóhivatal pallosa a személyek és vállalkozások fölött... Hírek a korrupció, a bűnözési erőszak, az erkölcsromlás riasztó tényeiről. Metrőrobbantás.

Nincs egyetlen napnyi pihenőnk?

Naponta megesis a szívem az újságolvasáson, tévénézőkön, így önmagamon is. Mert aki a világ legmagasabb hegycsúcsát akarja megmászni, és alkalmas eszközei, segítői vannak e mesés kalandhoz, azok is beiktatnak kisebb ácsorgásokat, mielőtt egy újabb meredélynek, jégfalnak vágának, vagy szakadék fölött kel-nének át.

Mi viszont lassan elcsigáztattaká vá-lunk attól, hogy szinte csak mind zor-dabb jövődöléseket hallunk arról, hogy mivel köszönt ránk a tavasz... A maratoni futók időnként hozzájutnak szalad-tukban néhány kertyűdítő italhoz, vagy nyakon öntik őket némi frissítő, hideg vízzel. Mi pedig robogunk valami felé, de senki sem kiált be nekünk az út széléről: „Már csak fél óra; már csak öt ki-lométer; tartsd magadat, célhoz érsz...”

Előbbre szeretnénk jutni, de egyelőre a biztató tényekről nem hallunk. Vagy azo-kat csak amúgy mellékesen tudatják ve-lünk. Úgy vélem, hangfogóval. Pedig ké-ne némi biztatás, hogy ne adjuk oda ma-gunkat a fáradtságnak és reménytelen-ségnek. Nem ártana több pozitív ellen-tételezés a lelki háborgást keltő újdonságokkal szemben. Mert igazán nem sem-legesítő erejű értesülés az újra meg újra beharangozott munkanélküliséggel szem-ben az a közlés, hogy az Operaház ve-zetése nem lát az anyagi gondoktól. A gyógyszerárak növekedését semmiképp se feledteti, hogy ezzel szemben itt meg ott a tanácsai emberek körmonfont módon, bagóért szerzik meg a legjobb ingatla-nokat. A közlekedés drágul? E bizonyosság hatását csak fölérősíti az, amit kis me-nyemtől hallottam: családjuk, melyben három kisgyermek van, havonta csak te-je 1200 forintot kénytelen költeni, ha fu-tja még rá...

Engem nem az nyugtalanít, hogy a leg-felsőbb vezetők számára olyan nyugdíjat biztosítottak, ami csak kevéssé sínyli meg a pénzromlást. Az viszont ijedelemmel tölt el, hogy milyen sokan kényszerülnek arra, hogy lemondjanak az újság-előfize-tésről, de még a villanyvilágításról is. Az ország csöndes mosollyal értesült arról, hogy a nagy egyesületalapítási szabadság-ban a homoszexuálisok is szövetkezhet-nek, érdekeik jobb szolgálatára. De azt senki még nem magyarázta nekem, va-jon miért nincs mindmáig átfogó orszá-gos érdekképviseleti szerve a kétmillió-háromszázezer nyugdíjasnak, és miért nem látok soha egyetlen kis nvugdijast se azoknak a tanácskozásoknak még csak az előszójában se, ahol az idősök napról napra nyomasztóbb helyzetéről tárgyal-nak.

Már nagyon-nagyon ránk férne, hall-

junk végre valami biztatót... Nem arra gondolok, hogy affélet, jön majd a június, és nem kell fűteni, piroslik a cseresznye. Persze, hogy jön. A természet tudja-érti a dolgát. Tétre tavasz, tavaszra nyár kö-vetkezik. És kivirágznak a kertek. De várom, hogy valaki megszólaljon: erre és erre költöttünk megint százmilliót, és et-től júliustól fogva olcsóbb lesz a lúdtalp-betét, és a szájharmok.

Igen, szeretnének előbbre jutni azok a milliók is, akiknek a személyes elhatá-rozásain nem múlik a termékszerkezet-vál-tás, a forint értékállósága, vagy más nagy dolog.

Lehet, már vagy húsz éve, hogy mara-dandó emlékü barátom, Ladányi Mihály kéziratból fölolvastott nekem egy verset. Akkoriban nem tudom, hányadik eltiltá-sá szenvedte. És a versért megneheztelt rá valaki „ott fön”n, nem éppen az Is-ten, de elég nagy kutya ahhoz, hogy poétánk életét megkeserítse. Utóbb kötetben is megjelent az írás. És máig is tűnődöm, ki és mit láthatott benne korábban ve-szélyesnek. Íme, a költemény utolsó stró-fája:

Az ifjak
asszonyt akarnak,
akikből kurva sose lesz,
ne ronstd meg őket!
Az öregek
fák alatt akarnak üldögelni,
amiket ők ültettek,
ne keserítsd meg őket!
A csonkák szállni vágyanak,
mutass nekik eget!
Vérrel és izzadsággal telecsorgatott
útton

fáradtak el
ezek a seregek.
S míg aszály veri a világot,
s áradás előnti,
engedd a népemet előre menni!

Olyan istentelenül eget vívó óhajokat fogalmazott meg a poeta? Úgy vélem, vi-lágosabban és egyértelműbben szólt, mint az elméletektől mámoros közszereplők legtöbb szónoklata.

Hinnünk, bízunk kell a magunk erejében. Enélkül csak a széthul-lás vár ránk. És a magunk erejé-ben benne van a magunk akarata. Nem titokzatos, égi erők játszanak velünk, ha-nem a hozzá nem értés, a tudatlanság, a döllyfús parancsolókedv... Nem akarom elhinni, hogy csak rimánkodási lehetősé-günk van Hévíz megmaradásáért. Egyet-len szöbűvész se tud meggyőzni arról, hogy társadalmi-gazdasági viszonyaink között megfélekezhetetlen az otthonteremtési költségeinek szakadatlan emelkedése... Képtelenségnek tartom, hogy települések, melyek túléltek a tatárjárást, török idő-mel, most arra szorulnak, hogy kegyele-mért fohászkodjanak vállalatoknak, me-lyek határjukban akarják elföldelni azt, ami az élet megrontójává válik. Ady ke-serűségében sikoltotta, hogy nekünk Mo-hács kell, s azt, hogy ne legyen percnyi békességünk. Ő is sóvárgott a békesség és a nyugalom után... Most már úgy fo-galmazódik meg sokakban a kérdés: mi-ről mondjon le az, aki már minderről le-mondott.

De lemondhatunk-e a reményről? Az évtizedek, a kátyúk nagyon is meg-viselték már a magyar népnek is neve-zelt sereget. Mégis, a reménység fái alatt szeretnénk picit erőre kapni, majd előbb-re menni.

Bajor Nagy Ernő

Film a Béres-cseppekről

Béres-csepp névvel kap-ható egy anyag a Herbária boltjaiban és a drogériák-ban. A Herbária a gyártás és forgalmazás jogát 1977-ben kapta meg. Az embe-rek csak szitkozódó, eluta-sító újságcikkekből értesül-

hetek róla, hogy valami-féle harc folyik bizonyos Béres-csepp körül, és vé-gül értetlenül nyugtázták a kuruzsló botrány végét: a szert gyártani fogják, kap-ható lesz.

1987 februárjában a bu-dapesti filmszemle szenzá-ciója, díjnyertes filmje: Az utolsó szó jogán. A négy és fél órás dokumentumfilm-et tizenöt órás anyagból állí-tották össze, az 50 beteg sorsát követve. Megszólal a betegekben kívül maga Bé-res doktor, négy orvos, és Japánból a Kyotói Egyetem professzora.

Magyarországon évente 30 ezren halnak meg rákban, és 200 ezer beteget tartan-ak nyilván. A filmszemle lelkes sikerében benne volt a meggyőződés: nyilvános-ságra került, ami el volt dugva. A szakemberek ki-vizsgálják az ügyet. Holnap, de ha holnap nem is, rö-videsen minden rászoruló megkapja a Béres-cseppet, és az a 80 életben marad, szeréről.

akinek most még naponta meg kell halnia. A film megismerése után nyilvánosságra kerül minden, az ügyvel kapcsolatos doku-mentum, és pontosabban megérthetjük, mindez hogy történhetett. A felelősöket megnevezik, és még egyszer ilyen nem fordulhat elő.

Sok adatnak kell még nyilvánosságra kerülni, hogy megérthessük, mi történt. De addig a legfontosabb cél: minden beteg vagy hozzátartozója megismerhesse Kó-sa Ferenc filmjét és eldön-tesse: megpróbálja a Béres-cseppet, vagy kezelőorvosá-ra hagyatkozik. Ezért hat Fidesz-csoport kezdemé-nyezte: A Magyar Televízió mutassa be Kósa Ferenc: Az utolsó szó jogán c. doku-mentumfilmjét. Béres József tartson előadást kutatásai-ról rádióban, televízióban, ról és vizeletvizsgáló mód-ról és a 80 életben marad, szeréről.